

Buitenkans voor het Rembrandthuis

Op 18 maart opent in Museum Rembrandthuis een presentatie rond een heel bijzondere gast: *Titus aan de leenaar* uit Museum Boijmans Van Beuningen. Daarmee is het portret voor het eerst terug op de plaats waar het in 1655 werd geschilderd. Deze presentatie is mogelijk gemaakt door de Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation.

‘Droomt u wel eens over die ene, bijzondere bruikleen? Een buitenkans, waarmee u de nieuwsgierigheid van de lokale achterban kunt prikkelen?’ Met deze zinnen begon de mailing die wij in maart 2022 naar zo’n 125 kunstmusea stuurden. Dat was het startsein van de actie ‘Buitenkans’, een gezamenlijk initiatief van de Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation. Musea werden uitgenodigd een presentatie te bedenken rond een iconisch kunstwerk uit een ander Nederlands museum.

Hiermee doet de Vereniging Rembrandt iets nieuws. Naast het steunen van nieuwe aankopen stimuleert zij met initiatieven als ‘Buitenkans’ en het Fonds Fusien nu ook actief dat musea hun kunstschatten met elkaar delen (zie p. 9). De gedachte hierachter is dat alle

openbare kunstverzamelingen in Nederland in feite één geheel vormen, de Collectie Nederland, en dat de kunst die wij in de loop van de eeuwen met elkaar hebben verzameld aan betekenis wint door een levendige uitwisseling tussen musea.

PERSOONLIJK VERHAAL

Museum Rembrandthuis was een van de zestien musea die een plan voor ‘Buitenkans’ inzonden. Het onderwerp was al snel bepaald: *Titus aan de leenaar* uit Museum Boijmans Van Beuningen. Rembrandt schilderde het in 1655 in zijn atelier aan de Jodenbreestraat, nu onderdeel van Museum Rembrandthuis. Na omzwervingen door Groot-Brittannië kwam het in 1940 – met steun van de Vereniging Rembrandt en 120 vrienden van het Museum Boymans – in Rotterdam terecht. Het plan voor de presentatie *Titus is weer thuis* werd gehonoreerd en dankzij de bereidheid van het Boijmans om het portret voor drie maanden af te staan kan de presentatie deze maand van start gaan in het pas verbouwde museum.

‘We openen met de presentatie *Titus is weer thuis* en een tentoonstelling met tekeningen uit de Peck Collection van het Ackland Art Museum (Verenigde Staten). Deze verzameling 17de-eeuwse tekeningen is voor het eerst in Nederland te zien, en *Titus aan de leenaar* is voor het eerst weer terug in het huis waar het ooit geschilderd is. *Titus* komt heel mooi te hangen, midden in de expo-

‘*Titus is een droombruikleen voor ons*’

– Milou Halbesma –

sitie van de Peck Collection, in een ruimte waar bezoekers op een bijna meditatieve manier naar het schilderij kunnen kijken,’ vertelt Milou Halbesma, sinds juni 2022 directeur van Museum Rembrandthuis. ‘Er is een multimediatour met verschillende vormen van geluidsbegeleiding en verhalen, zowel vanuit een kunsthistorische als vanuit een psychologische invalshoek. Dat past in onze plannen om naast Rembrandt de kunstenaar nog meer het persoonlijke levensverhaal van Rembrandt te laten zien. Museum Rembrandthuis heeft soms nog de reputatie er vooral voor de toeristen te zijn, maar in de toekomst willen we ons nog meer richten op de Amsterdammers, naast het reguliere museumpubliek. Rembrandt en het Rembrandthuis horen bij de stad. We gaan ook trots met de presentatie naar buiten: er is een nieuw Rembrandthuis, mét *Titus*.

Dit soort bruiklenen is ongelooflijk belangrijk. De actie ‘Buitenkans’ gaf wat dat betreft precies een duwtje in de goede richting. Het is fantastisch dat fondsen musea willen stimuleren en helpen een goede presentatie te maken. *Titus* is een droombruikleen voor ons, dit wordt

Twee medewerkers van Museum Boijmans Van Beuningen met *Titus aan de leenaar* in het Depot in Rotterdam. Links Geert-Jan Janse van de Vereniging Rembrandt en Sandra Kisters van het Boijmans, rechts Milou Halbesma van Museum Rembrandthuis.

door ons echt ervaren als een buitenkans. Als prestigieuze partijen als de Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation zich achter je scharen met financiële hulp en advies helpt dat natuurlijk wel om dit allemaal voor elkaar te krijgen – zo werkt het nu eenmaal.’

ANDERE CONTEXT

‘Bruikleenverkeer draagt ertoe bij dat werken in depots toegankelijk worden, maar er is ook een inhoudelijk belang: een bruikleen werpt een ander licht op de eigen collectie, en je ziet het kunstwerk in een andere context,’ zegt Milou. ‘Voor ons museum is het lenen van werken uit andere verzamelingen van levensbelang. Het Rembrandthuis is een uniek museum dat een enorme goodwill heeft in de museale sector. De verhalen over kleinere musea die moeite hebben bruiklenen te krijgen omdat ze weinig in ruil kunnen aanbieden herken ik wel, maar wij hebben er zelf gelukkig in geringe mate last van, terwijl wij slechts weinig kunnen uitlenen als wederdienst. We hebben een collectie waaruit niet vaak iets wordt uitgeleend en geen enkel schilderij van Rembrandt, maar er wordt ons heel veel gegund, al is het lenen van werken uit het depot natuurlijk makkelijker dan zaalstukken. Bruiklenen maken ons museum voor het publiek interessant, want er is steeds iets anders te zien. Het mooie van dat regelmatig wisselen is ook dat het ons scherp houdt, omdat het je dwingt om steeds opnieuw naar je collectie en je verhaal te kijken en na te denken over de inrichting. En als ik zie wat de komst van Titus hier betekent... In januari was er een bijeenkomst voor alle medewerkers,

beveiligers en publieksbegeleiders, en de meesten wisten nog niet dat Titus hier zou komen. Wauw, reageerden ze toen ik het vertelde, iedereen was zo blij en trots. Op alle niveaus was het een boost.’

PUBLIEKSLIEVELING

Sandra Kisters, directeur Collectie en Onderzoek van Museum Boijmans Van Beuningen: ‘Bruikleenverkeer maakt een groot deel van onze werkzaamheden uit. Wij zijn heel erg bezig met manieren om de collectie toegankelijk te houden tijdens de verbouwing van het museum. We hebben net “Boijmans bij de burens” achter de rug. Dat project, mogelijk gemaakt door Stichting Droom en Daad, bestond uit elf tentoonstellingen bij acht musea en instellingen in Rotterdam. Daarnaast hebben we langdurige bruiklenen uitstaan bij ongeveer vijftig verschillende partijen. Zo zijn er achttien werken uitgeleend aan het Chabot Museum. Die hangen daar ook niet altijd allemaal, maar zij kunnen ze actiever gebruiken dan wij. En verder hebben we ook goede incidentele samenwerkingen. Elk jaar lenen we honderden werken uit aan tentoonstellingen en voor het aankomende jaar worden dat er wel vijf- of zeshonderd. “Buitenkans” is een mooie actie, het is een sympathiek idee om bruiklenen mogelijk te maken, juist voor kleine musea.

Musea vragen vaak topstukken aan, en dan ook nog vaak dezelfde werken. Die zijn niet altijd beschikbaar, dat is minder makkelijk dan bij werken in het depot. We proberen zoveel mogelijk toe te zeggen en ook kleinere instellingen de kans te geven om topstukken te laten zien, maar

moeten daarbij wel een afweging maken. Hoe kwetsbaar is een werk, welke risico's zijn er, in welke context wordt het getoond? En als een werk door verschillende musea tegelijk wordt aangevraagd: welke tentoonstelling is belangrijker? In zo'n geval kiezen we bijvoorbeeld eerder voor een monografische tentoonstelling dan voor een thematische. Het wisselen in onze huidige topstukpresentatie is bewerkelijk door het ophangstelsel, de “glazen ezels” van Lina Bo Bardi, maar als het belangrijk genoeg is doen we het gewoon.

Weigeren doen we alleen als daar een belangrijke reden voor is. Sommige werken hebben een behandeling nodig of zijn echt te kwetsbaar om te reizen. *De toren van Babel* van

‘Mooie actie om bruiklenen mogelijk te maken voor kleine musea’

– Sandra Kisters –

Bruegel bijvoorbeeld, of *De populierenaan bij Nuenen* door Van Gogh. En bij werken op papier die vaak worden aangevraagd, zoals *Leda en de zwaan* van Leonardo da Vinci of *Het uilennest* van Jheronimus Bosch, moeten we er rekening mee houden dat ze niet te vaak aan licht mogen worden blootgesteld. Naast veiligheid is een andere reden om iets niet uit te lenen dat het educatieve programma niet werkt als een bepaald schilderij continu weg is.

Titus wordt heel vaak gevraagd, en het is een schilderij dat we zelf ook graag tonen. Het is een van onze publiekslievelingen. Maar we begrijpen waarom het Rembrandthuis het wil laten zien. Een paar jaar geleden vroeg het Fries Museum het aan voor de Saskia-tentoonstelling. Die aan-

vraag is toen afgewezen vanwege de bruikleenstop die we hadden ingesteld vanwege de uithuizing van het museum voor de renovatie en voor de grote collectieverhuizing naar het depot. Kort daarop, na de sluiting en uithuizing van het museum, is het schilderij wel uitgeleend aan het Rijksmuseum voor de tentoonstelling *Rembrandt-Velazquez* en in de Kunsthal te zien geweest voor een hoogtepuntenpresentatie van werken uit het Boijmans. Verder heeft *Titus* vooral naar het buitenland gereisd. Extra bijzonder dus dat hij nu in het Rembrandthuis te zien zal zijn.'

ACTUEEL THEMA

Milou en Sandra signaleren beiden een toenemende aandacht voor bruikleenverkeer. Sandra: 'Er is de laatste jaren veel gebeurd en er wordt ook veel gestimuleerd. Vanuit het Boijmans heb ik deelgenomen aan het project "Slimmer lenen" van de Museumvereniging, waarin uitgangspunten voor een makkelijker bruikleenverkeer binnen Nederland zijn geformuleerd. En Rotterdam is een van de gemeentes die hebben besloten beperkt verzekeren toe te staan, dus alleen tegen herstelbare schade en niet tegen verlies. Want het is vooral het verzekeren dat lenen zo duur maakt. De bedoeling is om binnen Nederlandse instellingen waar de faciliteiten op orde zijn zoveel mogelijk toegankelijk te maken door kosten inzichtelijk te maken en waar mogelijk belemmeringen weg te nemen.'

'Er is een groeiend bewustzijn dat werken vaker getoond kunnen worden,' beaamt Milou. 'Daarmee geven we een behoorlijk signaal naar de buitenwereld dat we zoveel

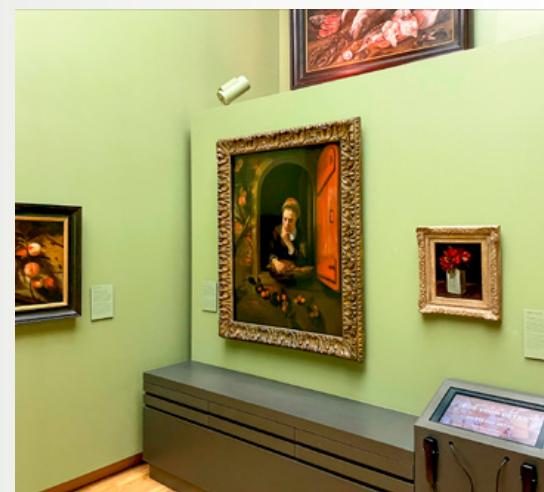
mogelijk willen tonen. Ik hoop dat de actie van de Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation inspireert en dat er nog meer op gang komt, ook op het gebied van digitalisering, transparantie en heldere normen en criteria. Een bruikleen regelen is heel veel werk. Je moet echt alert zijn en durven te vragen en het is een behoorlijke puzzel om alles voor elkaar te krijgen. Dat het niet altijd lukt is geen onwil, maar je zou het meer moeten faciliteren. Onderschat ook niet het financiële aspect. Kleine musea hebben een klein budget en geen enorme aantallen bezoekers. Dat de kosten voor transport, inrichting en verzekering worden gedragen maakt dat je grootser kunt denken.'

Gerdien Wuestman is hoofdredacteur van het *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*

Samenwerking

De tentoonstelling *Titus is weer thuis* is tot en met 4 juni te zien in Museum Rembrandthuis in Amsterdam. Later dit jaar opent een tweede presentatie in het kader van de actie 'Buitenkans' in Museum Belvédère. De Vereniging Rembrandt en de Turing Foundation werkten al eerder samen om de Nederlandse musea te ondersteunen. In 2020, kort na het uitbreken van de coronapandemie, organiseerden zij de actie 'De kracht van onze Nederlandse collecties'. Dat resulteerde in 45 presentaties door heel Nederland.

Meisje aan het venster van Nicolaes Maes uit het Rijksmuseum: voor vijf jaar uitgeleend aan het Dordrechts Museum

Fonds Fusien

Vanaf dit voorjaar kunnen musea ook een aanvraag indienen voor een bijdrage uit Fonds Fusien, ingesteld ter gelegenheid van het vertrek van Fusien Bij de Vroe als directeur van de Vereniging Rembrandt. Net als het geval is bij de gezamenlijke actie met de Turing Foundation, is dit fonds bedoeld om musea te stimuleren hun collecties nog meer met elkaar te delen, maar er is een belangrijk verschil. Waar het bij 'Buitenkans' gaat om tijdelijke presentaties rond één of meer iconische werken uit een ander Nederlands museum, is Fonds Fusien er voor het mogelijk maken van langdurige bruiklenen van ten minste drie jaar. Zo kan een museum zijn vaste presentatie vernieuwen zonder daarvoor een kostbare nieuwe aankoop te hoeven doen. Zie voor meer informatie onze website.